

СТАНОВИЩЕ

на проф. д.и.н. Витка Тошкова за дисертационния труд на ТОНКА МИХАЙЛОВА КОСТАДИНОВА (докторант в Катедра „Нова и съвременна история” на ИФ при СУ, научен ръководител доц. д-р И. Баева) на тема „ВЪНШНАТА ПОЛИТИКА НА ОБЕДИНЕНА ГЕРМАНИЯ (1990-1998)”

Поставените изследователски задачи в сполучливо избраната дисертационна тема включват анализи на основните приоритети във външната политика на ГДР и ФРГ до приключването на Студената война, на най-важните фактори за обединението (1990) и на главните моменти в активното германско участие при определянето на новите ангажименти в европейската интеграция. Логично следват въпросите за сигурността на Европа и мисиите на НАТО през третия и четвъртия мандат на управляващата коалиция, оглавявана от Хелмут Кол.

Реконструкцията на проблемите в представения докторат е направена въз основа на привлечените 124 документа от правителствени, парламентарни, архивни източници, 57 статии от българската, немската и американската преса, 31 интернет източници и 158 научни публикации. Т. Костадинова е използвала хронологично-тематичната структура за съдържанието, което разпределя в увод, три глави, заключение и библиография в обем от 275 печатни страници. Задължителният преглед на постиженията в научната интерпретация на германската външна политика е даден в увода с оценки за приносите в изследването на многобройните въпроси от историята на ГДР, ФРГ и обединена Германия. Разгледани са публикациите, отразяващи различни аспекти от външната политика на двете германски държави, процеса на обединението, самостоятелните и колективни външнополитически действия на коалиционните правителства на Х. Кол след 1990 г. Отделено е внимание на българската, западногерманската, източногерманската, американската, австрийската историография като анализът е ориентиран към изясняването на съществени въпроси от германската външна политика до 1989/1990 г. и за годините 1990-1994, 1994-1998. Те са определени от Т. Костадинова като „преходен” период и оценени по настъпилите външнополитически промени, предизвикани от либерализирането на германското държавно-политическо поведение след обединението. Новите възможности за екипа на Кол са открити и в използваната богата мемоарна литература на ключовите участници в решаването на германския въпрос и реализацията на германските външнополитически приоритети. Обособени са в отделен раздел на увода: „Степен на изученост на темата”.

Осъждно застъпена в уводната част (с изключение на руската мемоаристика) е руската историография. Бих препоръчала при публикуването на труда, което несъмнено ще обогати българския списък с изследвания по международни отношения, да се проучи статията на Б. Петелов: „Объединение Германии 1989-1990 гг.: историографический аспект” (Новая и новейшая история, 2003/1); публикациите на А. М. Филитов; документалният сборник „СССР и германский вопрос 1941-1949”. Т. I, II, III. „Международные отношения”. Москва, 1996-2003.

Хронологията на събитията, свързани с капитулацията на Третия райх, третирането на разделената от съюзниците в Антихитлеристката коалиция на окупационни зони Германия и обособяването на ФРГ и ГДР с акценти върху особеностите в опитите на Берлин и Бон да утвърдят позициите си в съперничещите се блокове и да се възползват от преустройството на М. Горбачов, за да постигнат и международно утвърдят германското обединение, е представена в първа глава. В дисертацията са разкрити нюансите в намеренията на западногерманските лидери първоначално да изолират Източна Германия чрез „доктрината Халщайн”, а при В. Бранд – да се приложи „новата източна политика”. Пропуснати са, обаче, подробности около дискредитирането на „помирението” чрез разкрития на източногерманска агентурна мрежа плътно до канцлера на ФРГ. По-ясно трябва да се проследят инициативите и условията с причините за неуспеха да се сключат мирни договори с ГДР и ФРГ. Допълнителни сведения са необходими за разговорите между Джордж Буш и М. Горбачов в Малта в началото на декември 1989 г. по темата за германското обединение (да се консултират публикациите на Р. Гартхоф). Проведените дипломатически сондажи и позицията на Горбачов за осъществяването на обединението в „дългосрочен” план, които Т. Костадинова е подплатила с достатъчно информация, налага прецизиране на заключението с допускане на желание за „делка” и от двете страни. Опити за прикриване на истинските намерения и дори лицемерие могат да се забележат и в срещите Геншер-Бейкър и Бейкър-Горбачов от началото на 1990 (§ 3).

Външнополитическите ангажименти през третия мандат на коалицията ХДС/ХСС и СвДП (1990-1994) са представени във втора глава с емблематичните договори със СССР/Русия, с Полша, с България и със задачата да елиминира страха у европейските си партньори от превръщането Германия в най-голямата държава (по население и територия) в Европа. Убедително открити са основните задължения на новопоявилата се държава – да поддържа отлични отношения с „водещо място” във

външната си политика със СССР/РФ, да бъде посредник между американските и руските интереси в Европа, да участва предпазливо във военните инициативи на Вашингтон и НАТО в Персийския залив (първоначално само финансово). С критичен поглед е видно избързването без адекватна преценка и направената „грешка“ (според Великобритания и Франция) с признаването на напусналите Югославската федерация Хърватска и Словения. И, разбира се, желанието, отстоявано категорично и последователно, да се наложи като основен външнополитически фактор за обединението на Европа. В изясняването и на този проблем Т. Костадинова се придържа към заявения исторически подход, проследявайки процеса на създаването и функционирането на европейските структури с активното участие на ФРГ (§ 4). Може би при отразяване дейността на Комисията към ЕП, назначена да изследва резултатите от германското обединение (доклад от август 1990 г.), трябва да се спомене каква е съдбата на външнополитическите кадри на ГДР след 1990 г. (с. 135).

Уточняване е необходимо и за начина на едностранното прекратяване дейността на ОВД – фактически се саморазпуска (както и СИВ). Въпросът е поставен в трета глава на дисертацията. Преценката за успехите и провалите на Кремъл в договарянията с Вашингтон, особено по разширяването на НАТО, трябва се аргументира, без да се пренебрегват „задулините импулси“ (176-177). Ще подчертая, обаче, че в дисертацията проблемите за германската политика в НАТО, ЕС, конфликта в Босна и Херцеговина, кризата в Косово са изяснени с много детайли, което е сериозен принос на изследването. Именно тези подробности провокират читателя да иска повече нюанси при обяснението за протестите на германската общественост срещу антисръбската позиция на германското правителство и за „равната отговорност“ на трите етноса в Босна и Херцеговина за началото на войната (с. 229). Същото се отнася и за „терористичната“ дейност на АОК, констатация, без авторска оценка за двойните стандарти на Вашингтон и ръководството на НАТО, макар че в заключението към § 4 обективният анализ е направен.

В Заключението на дисертацията Т. Костадинова отново демонстрира уменията си да отсява специфичните моменти във външната политика на управлението на Х. Кол, което рационално и експедитивно се възползва от кардиналните изменения в международните отношения, предизвикани от „перестройката“ на М. Горбачов. Разкрита е ролята на Х. Кол и неговата управляваща коалиция за реализирането на една прагматична и лидерска позиция на обединена Германия в „многостранната дипломатия“ в Европа и света особено в геополитическото преразпределение на

Балканите и при специалния диалог със СССР/РФ. Подобен подход е приложен и в автореферата.

Безспорните приноси за изясняването на редица съществени външнополитически проблеми, възникнали и решени от коалиционното управление на Хелмут Кол, ми дават основание да оценя ПОЛОЖИТЕЛНО дисертационния труд на ТОНКА МИХАЙЛОВА КОСТАДИНОВА и да препоръчам ДА Й БЪДЕ ПРИСЪДЕНА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР”.

25 юни 2011 г.

В. Тошкова